

Libris .RO

Respect pentru oameni și cărți

Melanie Benjamin

Doamna de la Ritz

Traducere din engleză și note de
IRINA BOJIN

HUMANITAS
fiction

Blanche
Iunie 1940

Pantofii.

Își face griji din cauza pantofilor, dacă vă vine să credeți. În ziua asta îngrozitoare, despre orice altceva și-ar fi putut face griji, dar nu de pantofi.

Trebuie totuși spus, în apărarea ei, că, având în vedere cine este și unde merge, pantofii chiar sunt o problemă. Sunt murdari, năclăiți de noroi, cu tocurele scâlciate. Și, în timp ce soțul ei o ajută să coboare din tren, nu-i stă gândul decât la ce va zice scârba aia de Coco Chanel când o va vedea. Ce vor zice toți când își va face apariția la Ritz murdară, cu pantofii scâlciați, cu ciorapii ferfeniță pe pulpele ei frumoase. Ciorapii așa rămân, căci nici măcar Blanche Auzello n-ar îndrăzni să-și schimbe ciorapii în public, dar abia așteaptă să găsească o bancă, să se așeze și să poată scotoci prin bagaje după o altă pereche de pantofi. Dar până să apuce să-și pună dorința în cuvinte, ea și soțul ei sunt înghițiți de un val de oameni năuciți – ce naiba or fi? Francezi? Nemți? Refugiați? – care se bulucesc îngroziți să iasă din Gara de Nord, dornici să afle ce s-a ales de Paris în lipsa lor.

Blanche și soțul ei sunt murdari din cap până în picioare, la fel ca toți cei din mulțime; praful și cenușa, amestecate cu sudoarea, li s-au lipit sub bărbie, după urechi, în spatele genunchilor, în îndoitura cotului. Au fețele unuroase, mânjite

de funingine. Nu și-au schimbat hainele de câteva zile. Claude își pusese la păstrare uniforma de căpitan înainte să plece din garnizoană.

— Am s-o port din nou, o asigurase pe Blanche sau, după cum bănuia ea, mai degrabă pe sine însuși, când vom riposta. Ceea ce mai mult ca sigur că vom face.

Însă nimeni nu știe când va veni vremea aceea sau dacă va veni vreodată. Acum, că nemții au ocupat Franța.

Odată ieșiți din gară cei doi își croiesc drum prin mulțime și se opresc să-și tragă sufletul, încercând să-și strângă valizele care le alunecă din mână; când și-au făcut bagajele, cu nouă luni în urmă, habar nu aveau cât timp vor fi plecați. Din obișnuință caută un taxi în fața gării, unde înainte aștepta un șir întreg. Nu găsesc nici unul; nu e nici o mașină, doar o căruță la care e înhămat cel mai amărât cal pe care l-a văzut Blanche vreodată.

Charles se uită la el, vede că abia mai răsuflă, că din gură i se prelinge un fir de spumă, că i se văd coastele, atât de conturate de parcă i-ar fi fost curățate de carne; clatină din cap.

— Animalul ăsta nu mai prinde dimineața.

— Hei! strigă Blanche și se îndreaptă spre căruțașul așezat pe capră, un bărbat cu ochi de viezure care zâmbește arătându-și gingiile știrbe.

— Da, doamnă. Zece franci. Zece, și vă duc unde vreți în Paris! Am singura căruță cale de douăzeci de kilometri împrejur!

— Să deshami pe loc calul! Ticălosule, calul ăsta stă să cadă din picioare. Trebuie dus în grajd și hrănit.

— Muiere nebună, bombăne omul, apoi oftează și arată spre strada viermuind de oameni. Nu pricepeți? Naziștii au luat toate animalele sănătoase când au venit. Mărțoaga asta e tot ce am ca să-mi câștig pâinea.

— Puțin îmi pasă. Îți dau douăzeci de franci dacă îl lași să se întindă puțin pe jos.

— Dacă se întinde pe jos n-o să se mai scoale. Omul aruncă o privire bietului animal, care se clatină pe picioarele strâmbe, și ridică din umeri: Cred că mai am trei, poate patru curse de făcut, după care e terminat. Și eu la fel.

— Îl desham eu însămi dacă nu...

Dar Claude o apucă de braț și o trage, chiar în momentul când se apropia de nenorocitul de cal și de stăpânul lui.

— Șșș, Blanche, șșș. Lasă-l. Trebuie să plecăm. Nu poți salva toți năpăstuiții din Paris, iubito. Cu atât mai puțin acum.

— Să te văd cum mă împiedici! țipă ea, dar îl lasă s-o ia de acolo.

Fiindcă problema importantă e alta. Soții Auzello mai au mult de mers până la Ritz.

— Mai bine trimiteam o telegramă să vină cineva să ne aștepte, spune Claude ștergându-și fruntea cu batista murdară.

O privește și se strâmbă. Soțul lui Blanche își dorește o batistă curată la fel de tare cum își dorește ea o pereche de pantofi curați.

— Numai că...

Blanche dă din cap. Toți stâlpii de telegraf și telefon care legau Parisul de restul lumii au fost puși la pământ în timpul invaziei.

— Domnule! Doamnă!

Doi băieți întreprinzători se oferă să care valizele soților Auzello pentru trei franci. Claude e de acord și pornesc în urma ștregarilor pe străzile întortocheate ale Parisului. Fără să vrea, Blanche își aduce aminte cum a încercat prima oară să înconjoare Arcul de Triumf, mulțimea de străduțe pline

de mașini mergând încolo și încioace, claxoanele asurzitoare. Doar că azi nu circulă nici o mașină, vede ea cu uimire.

Nemții au confiscat toate mașinile, până la una, le explică unul din băieți, un găligan palid, blond, cu un dinte din față spart, pe tonul insolent al unui tânăr aflat în situația neobișnuită de a fi mai bine informat decât cei mai în vârstă decât el. Pentru armata lor.

— Mai bine i-aș da foc mașinii decât s-o dau unui *boche*¹, mormăie Claude.

Lui Blanche îi stă pe limbă să-i aducă aminte că nu au mașină. Se abține totuși; își dă seama că nu e momentul să facă o astfel de precizare.

În timp ce micul grup pेत्रiș se pune în mișcare își mai dă seama de ceva: domnește liniștea. Nu doar în rândurile mulțimii de cetățeni care ies năuciiți din gară și se împrăștie prin oraș asemenea băltoacelor de ploaie, ci *peste tot*. Dacă există ceva ce găsești la fiecare pas în Paris, atunci acelea sunt discuțiile. În cafenele, mesele sunt pline de clienți care se contrazic cu privire la te miri ce. Pe trotuare, puzderie de parizieni pun țara la cale împungându-și interlocutorul cu degetul în piept în timp ce dezbat chestiuni politice, croiala unui costum, cine vinde cele mai fine brânzeturi... orice subiect e bun. Blanche știe prea bine că parizienilor le place la nebunie să stea la taclale.

Astăzi însă, cafenelele sunt goale. Pe trotuare nu e nici țipenie de om. În parcurile acum pustii nu se mai aude larma țăncilor. Nici vocile cântate ale vânzătorilor ambulanți lăudându-și marfa și nici ciorovăiala proprietarilor de prăvălii cu furnizorii.

1. *Boche* – apelativ peiorativ dat de francezi ocupanților germani.

Dar Blanche simte ochi îndreptați asupra ei, e sigură că nu i se pare. Cu toate că ziua e îngrozitor de caldă, o trece un fior și se agață de brațul soțului.

— Uite, șoptește el arătând cu capul în sus.

Blanche ridică ochii. De la ferestrele mansardelor o mulțime de oameni îi pândesc de după perdelele de dantelă. Privirea îi e atrasă spre cer de ceva care lucește, reflectând lumina soarelui, ceva aflat chiar pe acoperiș.

Soldații naziști, în mâini cu puști bine lustruite, îi privesc de la înălțime.

Blanche începe să tremure.

Până acum nu văzuseră soldați. Nemții nu ajunseseră la Nîmes, unde își avea Claude garnizoana la începutul Războiului Ciudat.¹ Nici măcar în trenul care îi ducea la Paris, când erau cu toții înspăimântați că vor fi făcuți una cu pământul de bombe, așa cum pățiseră atâția din cei care fugiseră; când la fiecare oprire, programată sau nu, amuțeau cu toții și își țineau răsufflarea, așteptând îngroziți să audă cuvinte în germană, bocanci nemțești, puști nemțești. Pe toată durata călătoriei soții Auzello nu văzuseră nici măcar un nazist.

Dar acum, când au ajuns aici, acasă, i-au văzut. Fir-ar să fie, chiar așa e. Naziștii au ocupat Parisul, nu încapă nici o îndoială.

Blanche trage aer în piept – simte o durere sub coaste, stomacul îi chiorăie, nici nu mai ține minte de când n-au mai mâncat – și merge mai departe în pantofii scâlțiați. În cele din urmă simt sub tălpi pavajul vastei Place Vendôme. Nici aici nu se vede țipenie de om. Doar soldați.

1. Perioada de opt luni de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial când pe Frontul de Vest au avut loc doar operațiuni de mică amploare.

Blanche abia își înăbușă un țipăt; la fel și Claude. În piață sunt tancuri naziste, așezate în jurul statuii lui Napoleon. Enorme steaguri naziste, cu svastica neagră, încârligată, atârnă deasupra mai multor uși, inclusiv la intrarea în hotelul Ritz. Hotelul drag soțului ei. Și ei înseși. Hotelul lor.

Iar în capul treptelor care duc la ușile din față stau doi soldați naziști. Cu puști în mână.

Se aude un bufnet. Băieții au trântit valizele pe jos și au tulit-o ca niște iepuri speriați. Claude privește în urma lor.

— Poate ar fi mai bine să mergem la apartament, spune scoțând iar batista murdară.

E prima oară, după toate prin câte au trecut azi – de fapt, prima oară de când îl știe –, că soțul ei pare să-și fi pierdut siguranța de sine. Abia acum înțelege și ea că lucrurile s-au schimbat.

— Nici vorbă, răspunde Blanche, simțind cum i se urcă sângele la cap – nu sângele ei, ci al unei femei curajoase, care nu are nimic de ascuns față de naziști.

Uimită ea însăși de ce face, ca să nu spunem cât de uimit e Claude, înșfacă valizele și se duce drept la cei doi soldați.

— Intrăm pe ușa principală, Claude Auzello. Fiindcă ești directorul hotelului Ritz.

Claude dă să protesteze, dar își spune că de data asta mai bine nu se pune cu ea. Nu scoate o vorbă și se apropie de cele două santinele care fac doi pași în față, dar, slavă Domnului, nu îndreaptă armele spre ei.

— Dânsul e Claude Auzello, directorul hotelului Ritz, îi anunță Blanche străduindu-se să pronunțe cât mai bine cuvintele în germană, cu atâta aplomb că e ea însăși surprinsă, darămite soțul ei; la urma urmelor, dacă e să-i dăm crezare, soția lui, americană prin naștere, vorbește franceza cu cel mai înfiorător accent pe care i-a fost dat să-l audă, așa

că uimit e puțin spus că este când aude germana ei fără cusur.

Adevărul e însă că soții Auzello n-au încetat să se uimească unul pe altul încă din clipa când s-au cunoscut.

— Eu sunt *Frau* Auzello. Vrem să vorbim cu un ofițer fără întârziere. *Mach schnell!*

Soldații rămân cu gura căscată și unul din ei intră în goană în hotel.

— *Mon Dieu*, Blanche, murmură Claude și ea își dă seama, văzând cum strânge mânerul valizei, că abia se stăpânește să nu-și facă cruce, în stilul lui de francez catolic ce o scoate din sărite.

Blanche, cu toate că îi tremură mâinile și picioarele, stă țeapănă, cu capul sus, și în momentul în care sosește ofițerul, un bărbat scund, roșu la față, știe exact ce are să-i spună.

Căci ea e Blanche Ross Auzello. Americancă. Pariziancă. Între altele, multe altele – lucruri trecute, prezente și viitoare – pe care va fi nevoită să le ascundă de acum încolo. De fapt, nu le-a ascuns oricum, în ultimii douăzeci de ani? Așa că se pricepe foarte bine să amăgească. La fel ca soțul ei, trebuie să recunoască.

Poate că asta îi apropie mai mult decât îi desparte.

— *Herr* Auzello! *Frau* Auzello! Ce plăcere să vă cunosc!

Comandantul care se grăbește să le iasă în întâmpinare are o voce alunecoasă și guturală, cum au nemții, dar franceza lui e impecabilă. Face o plecăciune în fața lui Claude și dă să-i sărute mâna lui Blanche, dar ea și-o ascunde la spate raman la timp.

Fiindcă mâinile îi tremură.

— Bine ați revenit la Ritz. Am auzit atâtea despre dumneavoastră. Am venit ca să vă explic că partea administrativă a fost mutată pe cealaltă latură, spune arătând cu capul înspre Rue Cambon, aflată în spatele clădirii. Noi... noi, germanii,

ne-am instalat, mulțumită ospitalității personalului, aici, pe latura dinspre Place Vendôme. Ceilalți oaspeți sunt cu toții pe latura dinspre Rue Cambon. Ne-am permis să vă mutăm efectele personale din biroul dumneavoastră și le-am instalat în altul, în galeria de deasupra holului de pe latura aceea. Veți vedea că majoritatea personalului e la post și vă așteaptă instrucțiunile.

— Prea bine, răspunde Blanche liniștită, ca și cum ar sta zilnic de vorbă cu un ofițer nazist și se minunează ea însăși de calmul ei; cine-ar fi zis că invazia germană avea să-i scoată la lumină talentul de actriță pe care își dorise dintotdeauna să-l pună în valoare? Nici nu mă așteptam la altceva. Și acum, le spuneți oamenilor dumneavoastră să ne ducă bagajele sus?

Se întoarce și îi adresează un zâmbet liniștitor lui Claude, care, observă ea cu uimire, a pălit sub bronzul căpătat în sudul Franței. Când cei doi soldați se apucă să adune bagajele, bagă de seamă că soțul ei înhață repede geanta diplomat înaintea ca ei să poată pune mâna pe ea, și strânge mânerul atât de tare că i se albesc încheieturile degetelor și mușchii groși de la gât îi zvâcnesc. Îi aruncă o privire întrebătoare, dar fața lui rămâne impasibilă, neadumbrată de nici o grijă.

Mergând în urma soldaților traversează piața și o iau la stânga, pe micuța dar eleganta Rue Cambon. Din nou simte ochi ațintiți asupra lor. Întinde brațul și se agață de Claude, care o prinde strâns de mână. Așa, ținându-se bine unul de altul, n-au cum să se poticnească. De asta e sigură; e singura certitudine în acest moment ireal, când nimic nu mai e cum ar trebui să fie.

Când soldații nașiți îi conduc pe soții Auzello la intrarea din spate a hotelului Ritz.

Intră în urma soldaților pe intrarea cea mică și, în holul minuscul, se trezesc înconjurați de fețe familiare, palide și

însăpăimântate, care se destind, zâmbitoare, văzând că soții Auzello s-au întors. Blanche zâmbește și ea, salută în dreapta și în stânga cu o înclinare de cap, dar nu se opresc să stea de vorbă. Blanche simte că soțul ei nu e în stare să facă față emoției revederii, să răspundă salutarilor adresate de angajații de care s-a despărțit cu aproape un an în urmă și care sunt familia lui, copiii lui în cel mai adevărat sens al cuvântului. Altădată soțul ar fi abandonat-o și li s-ar fi alăturat, ar fi deschis o sticlă de porto în biroul lui și ar fi ascultat toate poveștile care îl așteptaseră ca să fie spuse: tânăra florăreasă a plecat, s-a măritat cu drăguțul ei; au un nou furnizor de unt fiindcă cel bătrân a murit și copiii lui au vândut lăptăria.

Blanche bănuiește totuși că poveștile pe care i le vor spune astăzi nu sunt plăcute sau banale. Sunt povești despre cum unii angajați au dispărut în haosul invaziei, despre băieți de serviciu morți în timpul luptelor, despre cum tânăra florăreasă, Chabat pe numele ei de familie, nici vorbă să se fi măritat, ci a încercat cu disperare să obțină viză pentru Anglia. Povești despre cum vor nașiții să meargă treburile aici, în hotelul lui – pentru că, da, soțul ei consideră că Ritz îi aparține, chiar dacă adevărații proprietari sunt cei din familia lui César Ritz. E o dovadă de aroganță din partea lui, dar, dacă e să fie cinstită – ceea ce își permite să fie măcar o dată pe zi – e unul din lucrurile pe care le admiră cel mai mult la el.

Claude e grozav de grăbit să ajungă în apartamentul lor. Blanche e nevoită aproape s-o ia la fugă ca să țină pasul cu el și cu soldații ai căror bocanci negri cu blacheuri de metal dupăiesc pe covoarele de pluș. În sinea ei își spune că nici un covor n-are să reziste la un astfel de tratament. În nici un caz, nu covoare ca acestea, obișnuite cu pantofi cu tălpi fine de piele. Își aduce iar aminte de pantofii ei, care lasă țărână pe covoare și, prima oară de nu mai știe când, simte că nu e la înălțimea locului unde se află.

Cu vremea, Blanche s-a învățat să se îmbrace elegant, ca pentru Ritz. Hotelul are ceva ce te îndeamnă să-ți pui cele mai bune haine, să mergi cu capul sus, să vorbești pe un ton scăzut, să porți cele mai de preț bijuterii, să mai arunci o privire în oglindă înainte să intri în sălile de marmură, unde fiecare obiect e lustruit până strălucește. Cei care au sarcina să lustruiească se ascund în dulapuri secrete sau se retrag după colțuri în clipa când apare un oaspete, drept care acesta are impresia că hotelul e un fel de castel fermecat, îngrijit cu dragoste de spiriduși care nu apar decât noaptea.

Numai că acum vede steagurile naziste tronând în enormele ghivece cu palmieri. În sălile și saloanele luxoase domnește o tăcere adâncă. Ți se pare că, lipită în spatele fiecărei uși, e o ureche care ascultă. Așa că uită din nou de pantofi.

Soții Auzello sunt conduși în vechiul lor apartament care, din fericire, era deja situat pe latura dinspre Rue Cambon. Soldații le aranjează cu grijă bagajele, însă Blanche n-ar da nici în ruptul capului bacșiș unui nazist; se mulțumește să dea din cap când cei doi ies pe ușă. Claude și Blanche se îndepărtează unul de altul, ca și cum întoarcerea acasă după atâta vreme – acest moment de coșmar – ar fi prea copleșitoare, prea greu de suportat. Așa că cei doi, de parcă ar fi simpli turiști, fac turul camerelor, cercetând. Blanche e uluită să vadă că peste toate s-a așezat un strat de praf, ceva de neînchipuit înainte. Tapetul auriu e crăpat pe ici, pe colo – să fi căzut bombe în apropiere, înainte de Ocupație? Aerul e stătut, ai zice că micul apartament – judecând după standardele de la Ritz – și-ar fi ținut răsuflarea așteptându-i să se întoarcă. Blanche deschide o fereastră; jos, în stradă, un grup de soldați nașiți pâlăvrăgesc și se hlizesc, asemenea unor școlari ieșiți în pauză.

— De ce te-ai purtat ca un copil vinovat adineauri? Întrebă după ce se trage înapoi de la fereastră, înfiorată, și se întoarce spre Claude, care n-a lăsat încă geanta din mână.

— Am... începe să rădă nervos, mustăcioara îngrijită îi tremură și clipește des din ochii ușor bulbucați. Of, Blanche, ce nesocotită ai fost. Am hârtii la mine, spune dând drumul genții. Hârtii ilegale. Permise de călătorie în alb, documente de lăsare la vatră. Le-am furat din garnizoană ca să le pot folosi aici, la Paris, să le dau... oricui ar avea nevoie. Dacă le-ar fi găsit naștii, aș fi sfârșit în închisoare.

— Doamne sfinte, Claude!

E rândul lui Blanche să pălească. Se prăbușește pe un scaun, imaginându-și ce s-ar fi putut întâmpla.

— Doamne, Claude. Puteai să-mi spui când am plecat din Nîmes.

— Ba nu, clatină Claude din cap, trăgându-se de gulerul cămășii. Nu, Blanche. Sunt lucruri pe care nu trebuie să le știi. Pentru binele tău.

Și cu asta redevine cel dintotdeauna, soțul pe care Blanche îl cunoaște; soțul *francez* care o scoate din fire cu regulile, zicerile sentențioase și dascăleala lui. Deși sunt căsătoriți de șaptesprezece ani, el tot se mai străduiește să schimbe o americană rebelă și nonconformistă într-o soție docilă, așa cum sunt franțuzoaicele.

— Of, Claude, doar nu vrei s-o luăm iar de la cap cu șarada asta? După toate prin câte am trecut în ultimul an? După ziua de azi?

— Nu pricep o iotă din ce spui, Blanche, o ia soțul ei cam de sus.

În alte împrejurări, Blanche s-ar fi infuriat ca un taur când vede o capă roșie. Își amintește, cu un sentiment de vinovăție, că unele crăpături din tapet erau acolo dinainte de plecarea lor. Urme ale vazelor și sfeșnicelor aruncate; dovezi